

Asia: VN/21891/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Rauhanliitto - Finlands Fredsförbund lausunto asiaan VN/21891/2022.

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Yleistä / päätöksentekojärjestys

Rauhanliiton mielestä on syytä kuulla perustuslakivaliokunnan kanta voidaanko liittymispäätös sotilaalliseen puolustusliittoon tehdä yksinkertaisella enemmistöllä.

Esitysluonnoksessa tulisi soveltaa uutta ohjetta hallituksen esitysten vaikutusarvioinnista, jolloin esitys saataisiin vertailukelpoiseksi muiden lakiesitysten kanssa esim sosiaalisten ja taloudellisten tai ekologisten vaikutusten osalta

Rauhanliiton kanta sotilaalliseen liittoutumiseen yleisesti

Rauhanliitto on erittäin huolissaan sotilaallisenkin vastakkainasettelun kasvamisesta globaalisti ja sodan eskaloitumisesta Euroopassa Venäjän hyökkäyksen seurauksena.

Rauhanliitto katsoo, että sotilaallisesti liittoutumattomana, samalla kuitenkin Euroopan Unioniin vahvasti integroituneena jäsenmaana, Suomi voisi uskottavammin toimia aktiivisena konfliktien ratkaisijana, aidosti turvallisuuden, rauhankulttuurin tukemisen ja rauhan puolesta maailmassa ja Euroopassakin.

Vaikka Naton 2022 strategisessa konseptissa liittokunnan kolmanneksi ydintehtäväksi määritellään yhteistyövarainen turvallisuus, on se kuitenkin Rauhanliiton mielestä kiistatta sotilaalliseen yhteistyöhön perustava ja keskittyvä liittouma. Suomi voisi mielestämme sotilaallisesti liittoutumattomana tukea uskottavammin monenkeskistä kansainvälistä yhteistyötä ja toimia johdonmukaisena maailmanrauhan edistäjänä, kuin voimme Naton jäsenenä.

Ennen kaikkea Rauhanliitto on huolissaan, että Suomesta liittoutumispäätöksen myötä tulee itsessään pitkä Naton ja Venäjän välinen, tässä maailmanpoliittisessa tilanteessa, venäjän näkökulmasta ei-ystävällisimpien raja-alue, ja siten helpommin kaikenlaisen sotilaallisen toiminnan kauttakulku-alue, ja itsestämme riippumattomista seikoista jopa mahdollinen kohde, konfliktitilanteissa. Pelkäämme tilannetta, jossa Suomen jäsenyys sotilasliitossa ei enää ole Suomen turvallisuuspolitiikan väline, vaan sen ratkaiseva determinantti.

Rauhanliitto - kuten rauhanliike kokonaisuudessaan - ei hyväksy ydinaseita ja niiden käytön suunnittelua, harjoittelua tai halussapitoa missään tilanteissa, ja jo se tekee liittymisen Natoon ongelmalliseksi, niin kauan kun Nato niin vahvasti puolustaa ydinaseiden legitimitiä liittona, ja tukeutuu jäsenmaidensa ydinaseisiin ja pelotteeseen.

Puolustusliiton doktriineista

Suomi ja Ruotsi ovat korkealta taholta ilmoittaneet haluavansa liittyä Pohjois-Atlantin liittoon varauksitta, täysin jäsenvaltuuksin ja velvoittein, ilman mitään ennakkoehtoja.

Nato-jäsenyyden kannalta ydinasekysymys esiintyy toissijaisena Suomen, mutta varsin painotetusti Ruotsin lakiesityksessä.

Ruotsin ulkoministeri ilmoitti 11/11 ”att Sverige ska göra som Danmark och Norge och ensidigt deklarerera att man inte ska ha kärnvapen på det egna territoriet.” Suomen ja muiden pohjoismaiden ydinasepolitiikat eroavat siten toisistaan Natossa.

Kummankaan maan jäsenyyssojmusasiakirjoissa ei tuoda esille sitä, että Nato ei ole esimerkiksi ilmoittanut, tai sitotunut, siihen, ettei se koskaan käytä ydinasetta ensimmäisenä (“no first use”).

Naton ydinasedoktriinia ei esitellä jäsenyyslakiluonnosten perusteluteksteissä. Tämä on puute, koska jäsenyyden odotetaan lisäävän Suomen turvallisuutta eikä tätä johtopäätöstä voida tehdä esitetyistä tosiasioista etenkin ydinaseiden osalta.

Naton strategiassa ydinaseet nivoutuu kuitenkin erottamattomaksi osaksi pelote- ja taisteluvoimaa (ns 360 asteen näkemys). Olemme keskellä ydinaseiden uutta aikakautta, jossa aseita käytetään jo häikäilemättä tavanomaisen sodankäynnin tukena.

USA on luovuttanut ydinaseitaan Naton päätösvaltaan ja niiden jäsenmaiden käyttöön, jotka erikseen sopivat asiasta USA:n kanssa.

Naton tavoitteena on 2016 lähtien ollut laajentaa ydinasettaakkaa kantavien jäsenmaiden määrää (kesästä 2022 lähtien seitsemän maata, aiemmin viisi. Neljätoista jäsenmaata osallistuu välittömiin ydinasetoimintoihin, ja päätöksentekoon kaikki paitsi Ranska).

Lakiesityksissä ei esitellä lainkaan Nato-jäsenmaiden tekemiä yksipuolisia pidättyviä tai rajoittavia ratkaisuja ydinasepolitiikassa ja esim sotaharjoitustoiminnassa (kuten kaikilla muilla Pohjoismailla, Espanjalla ja Liettualla)

Ydinase on kansainvälisessä oikeudessa yhä joukkotuhoase

Esityksiä sanotaan täydennettävän myöhemmin yksityiskohtaisemmilla lakiehdotuksilla. Niihin sisältyy ydinaseita koskien erittäin tärkeä Naton joukkojen asemaa koskeva sopimus (Nato-SOFA) ja muun muassa ydinasetiedon salassapitoa koskeva Pariisin sopimus (1964).

Suomen ydinasepolitiikan kannalta tässä yhteydessä tulisi Rauhanliiton mielestä huomioida myös vielä valmisteilla oleva Suomen ja USAn puolustusyhteistyötä koskeva sopimus (mm. yhteiset puolustusjärjestelyt, sotilaalliset tiedonvaihtoyhteydet, sotaharjoitus- ja vierailupolitiikka, oikeus

käyttää Suomen aluetta), vaikkei sopimus suoraan liity Nato-jäsenyyteen. Yhdysvallat on Natosta itsenäinen ydinasetoimija Euroopan alueella

Myös keväällä syvennettyä puolustusyhteistyösopimusta Ison-Britannian kanssa tulisi arvioida suhteessa Nato-jäsenyyteen, sekä erikseen Suomen suhde liittolaismaa Ranskan ydinasepolitiikkaan.

Ydinasetta ei esitellä dokumenteissa yhtenä joukkotuhoaseena, joita kohtaan on sadan viime vuoden aikana kyetty luomaan vahva stigma ja korkea käyttökynnys. Joukkotuhoaseilta on pystytty paljolti kiistämään käyttöarvo taisteluseena, eikä taistelusuunnitelmia laadita niiden varaan ydinasetta lukuunottamatta. Aseita on onnistuttu rajoittamaan YK-sopimuksin ja humanitaarisen oikeuden keinoin. Maita, jotka turvautuvat kiellettyihin aseisiin, pidetään kansainvälisen yhteisön ja julkisuuden silmissä hylkiöinä. YK:n piirissä rakennettua kieltojen ja sääntelyn instituutiota täydennetään yhä, vaikka kiristynyt kansainvälinen ilmapiiri vaikuttaa selvästi edistymiseen kemiallisen aseiden, biologisen aseiden ja ydinaseiden kohdalla.

Monenkeskinen ja USA:n-Venäjän välinen aserajoituspolitiikka kärsi pahoin presidentti Trumpin ensimmäisellä kaudella, jolloin USA irtisanoi Euroopan varustelutilanteen kannalta olennaisen tärkeän keskimatkan ohjukset kieltäneen INF-sopimuksen ja mm. Open Skies-verifikaatiosopimuksen.

Nato onkin nyt ilmoittanut, että se on ydinaseallianssi niin kauan kuin maailmassa on ydinaseita. Se ei siis aio neuvotella ydinsulkusopimuksessa (NPT) vaaditusta aseiden täydellisestä riisumisesta tasavertaiselta pohjalta muiden toimijoiden kanssa.

Jos, ja kun ilmeisesti, Pohjois Atlantin liittoon, liitytään niin Suomen Rauhanliiton mielestä ydinaseiden suhteen olennaista olisi:

- että mainittaisiin Suomen globaalipoliittisena lähtökohtana, että ydinaseet lisäävät turvattomuutta, varsinkin sotilasliittojen välisten kitkapintojen epävakautta Euroopassa. Ne eivät tuota oletettua pelotevaikutusta vaan ovat omiaan syventämään kriisiä. Mikä tahansa ydinaseiden käyttö tuottaa täysin kestäättömiä seurauksia mille tahansa valtiolle, vaikkei käyttöön vastattaisikaan ydinkärjillä.
- että lakiesityksessä mainitaan sekä uudistettavaksi otetun ydinenergialain (1987/990, 2.luku 4 §) kielto mm. tuoda Suomen alueelle ydinase tai räjäyttää sellainen täällä. Sama voitaisiin todeta myös vieraista tukikohdista ja ydinaseiden käyttöön liittyvästä sotilasteologiasta, mukaan lukien Puolustusvoimien aseiden ydinaserajapinnoista.

- että Pariisin rauhansopimuksen (1947) ydinasetta koskevan kiello mainittaisiin myös viitteellä neuvottelupöytäkirjassa.
- että kuten Ruotsin vastaavassa dokumentissa mainittaisiin Suomen omaa tulkinta YK:n Ydinsulkusopimuksesta.

Avoimuus

Nato-asioiden kansallisesta valmistelusta todetaan esityksessä, että "ne toteutetaan olemassa olevia rakenteita, menettelyjä ja välineitä soveltaen ja niitä kehittäen varmistaen yhteistyö ja yhteensovittaminen sekä kansallisesti että Euroopan unionissa käsiteltävissä asioissa". Tiedämme kuitenkin, että Natossa on paljon pidemmälle viedyt salaisuuskäytännöt, kun esimerkiksi Suomessa ollaan totuttu pitkälle viedyn avoimuuden nimissä päätöksenteon läpinäkyvyyden suhteen.

Natossa varsinkin ydinaseisiin liittyvä tiukka salassapitosäännöstö ja vaikenemisen kulttuuri (neither confirm nor deny) vahvistavat turvallisuuspolitiikan epädemokraattisia ulottuvuuksia kansallisella tasolla, vaikka Naton peruskirjassa demokratia on eräs sen mainitsemista harvoista perusarvoista YK:n peruskirjan ohella. Eduskunnan pitää varmistaa, että kansalaiskeskustelua ja demokraattista valmistelua turvallisuuspolitiikasta ei rajoiteta Naton asiakirja salaisuuteen vedoten.

Olisi tärkeää, että Suomi kiinnittäisi oman ratkaisunsa myös joihinkin turvallisuuspolitiikan tärkeisiin arvoihin, joilla on muu kuin kansallinen konteksti. Ainakin ihmisarvo ja ihmisoikeudet sekä humanitaarinen oikeus voisivat olla tällainen kiinnittymispisteitä.

Lodenus Laura
Suomen Rauhanliitto - Finlands Fredsförbund